

Polotieki kite Puipuiga o Tafai o Tuvalu

**Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene
Pela Foki mo Ola o Tino**

Fakamaoniaga

Te Palani aofaga mo puipui te Enivaelomene pela foki mo tino ne fakatokagina kite fauluga ote akai kite Tupe Fesoasoani kote Green Climate Fund o fesoasoani kite iloiloga o pokotiaga faka te enivaelomene mo tino mai ite akai tenei.

Te Palani aofaga tenei ne fakatoka koi tuai o fai te iloiloga ki pokotiaga kite Enivaelomene mo olaga o tino mai ite polotieki tenei.

Ite masani, a vaega palani aofaga mo puipui te enivaelomene pela foki mo ola o tino e fakatoka saale ma fai ko oti ne fai a iloiloga kite enivaelomene kola e fakatonu mai lalo ote Iloiloga ki pokotiaga kite Enivaelomene (EIA).

Ona la e seki ai ne vaega iloiloga penei ki pokotiaga kite enivaelomene mo ola o tino e fai saale i atiakega penei mo polotieki, ate Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo ola o Tino ne fakatoka mai luga ite iloa mote masani o ia tenei ne tusi ne ia te akai tenei mai ana galuega i vaega polotieki penei i vai tau ko teka, kae ke olo tasi foki mo fakanofoga o vaega polotieki penei ite lalolagi. Kote Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo ola o Tino tenei, e mafai o mafuli ma fai ko oti ne fakatoka te Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino (ESIA).

Fakatauga

A Fakatauga konei mai lalo ne fai ite fakatokaga ote Palani Aofaga o Puipui ate Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino:

1. A vaega katoa ote akai tenei e isi loa se Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino koi tuai o kamata se fakatuutuga mote fakatelega o vaega fakapitoa ote Polotieki;
2. E seai loa se polotieki ka fakagaasue ne ia a tino kise isi koga;
3. A iloa konei ne maua mai i lipoti konei ne fakatoka kiei ate Palani Aofaga o Puipui ate Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino ne fakatoka mai i lipoti konei:
 - a. AECOM (June 2015), Tuvalu Coastal Protection Scope Definition; report prepared for the World Bank;
 - b. Japan International Cooperation Agency, Kokusai Kogyo Co., Ltd and Fisheries Engineering Co., Ltd (Jan 2011), *The Study for Assessment of Ecosystem, Coastal Erosion and Protection/Rehabilitation of Damaged Area in Tuvalu*, report prepared for the Government of Tuvalu's Ministry of Foreign Affairs, Environment, Trade, and Tourism
 - c. McCue, J (May 2014), Increasing Resilience of Coastal Areas and Community Settlements to Climate Change: Coastal Options and Feasibility Report – Nukufetau and Nanumea, report prepared for Sustainable Sea, Australian Aid, NAPA Tuvalu, United Nations Development Programme and the Government of Tuvalu

e tonu kae sao;

4. e seai se polotieki ka fakatuu i koga kola e pokotia vave pela mo akau mo kamu, mo koga e ola ei a limu.
5. te keliga/mitiga ote one ka seai sena pokotiaga kite gasuesuega ote au, io me fakamalosi ne ia te kainaga mote faopopoga ote tafatai, io me pokotia te tulaga ote tai;
6. e isi ne ata faite ka fai koi tuai o fili ate ata lei loa o puipui tai kote mea ke mafai o iloa me isi ne pokotiaga ka oko kite tafatai io me isi ne pokotiaga kite tafe ote au ite koga tela ka fakatuu ei te puipui tai;
7. aofaga mo taofi te kainaga ote tafatai pela foki mote taliga o lau kele ne te tai ki niisi koga ka fakatoka i vaega katoa loa ote polotieki;
8. kele me ko one kola e isi se asiti (acid sulfate) iei ka tausii fakalei loa ma fai e isi e maua ite taimi ote faitega o puipui tai; mote
9. Ka seai loa ne fakamaseiga io me ne vailakau ka sona laku kite enivaelomene ite taimi ote polotieki

Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino Mai ite Polotieki Puipuiga o Tafatai o Tuvalu

1. Te pepa tenei kote Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino (ESMP) mai ite Polotieki a Tuvalu kite Puipuiga o Tafatai o Tuvalu tela ne ave kite Green Climate Fund kote mea ke fakatupegina. Te polotieki tenei ka puipui ne ia a tafatai kola e lasi kii te manakogina ke puipuigina; ka puipui ki puipui tai makeke (penei mo siuolo) pela foki mo tokiga o lakau i tafatai mo puipui a tino Tuvalu mai ite mafulifuliga o tau o aso, tai fanaka, pela foki mai pokotiaga o matagi malosi mo afaa.

Tulafono mo Fakanofonofoga

2. Tulafono mo fakanofonofoga ote puipuiga o tafatai mai polotieki tau puipui tai e toki mai lalo o tulafono lasi ote atufenua konei e fakasolo atu mai lalo:

- a) *Conservation Areas Act 1999*;
- b) *Constitution of Tuvalu 1986* (Cap 1);
- c) *Crown Acquisition of Land Act* (Cap 24);
- d) *Environmental Protection Act 2008* (Cap 30.25);
- e) *Falekaupule Act 1997*;
- f) *Foreshore and Land Reclamation Act* (Cap 26);
- g) *Marine Resources Act 2006*;
- h) *Marine Zones Act 1983* (Cap 24A);
- i) *Native Lands Act* (Cap 22); and
- j) *Wildlife Conservation Act* (Cap 47).

Tulafono kite Puipuiga ote Enivaelomene

3. Te tausiga ote Enivaelomene mo manakoga ose iloiloga o pokotiaga kite enivaelomene e leoleogina ne te Tulafono Puipui ote Enivaelomene (Environment Protection Act 2008). The Matagaluega o Enivaelomene (DoE) e fakagalue ne ia te Tulafono tenei. Te Vaega 5 ote Tulafono (sekiseni 17 mote 18) e tusi mai ei a fakanofoga mo faifaiga ote fakatokaga ose Iloiloga o Pokotiaga kite Enivaelomene (EIA).

4. Fakanofonofoga kite Puipuiga ote Enivaelomene 2014 (Environmental Protection Regulations 2014) e fakatoka mai ei a fakanofonofoga mo aofaga a Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene i loto i Tuvalu. E fakatonu mai foki ke fai ne iloiloga ki pokotiaga kite enivaelomene koi tuai o kamata se polotieki (PEAR) io me ko Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene (EIA). Atiakega (polotieki) katoa e tau o tautali ki tulafono mo fakanofoga konei. Mai lalo ote Fakanofonofoga 4, te Minisita e fakaiku ne ia me ko polotieki fea e tau o fai se iloiloga kite enivaelomene. Mai lalo ote Siketuolo 1(9), galuega kola e manakogina ke fai se Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene e aofia ei kote (d) kainaga o laukele mote tafatai mote taofiga ote salalau ote one niki (moa)(siltation), mote (k) puipui tai mo laukele faopopo. Fakanofoga 5 e fakatalia ne ia ke seai se iloiloga ki pokotiaga kite enivaelomene ma fai te polotieki e fakalei fua ne ia atiakega kola ko oti ne faite pela mo siuolo. Kae ona kote polotieki tenei se faitega ose siuolo fou, e tau loa o fai se iloiloga ki pokotiaga kite enivaelomene.

Te Ata Toetoe - Manakoga ote Tulafono mo te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene mo Ola o Tino

5. Ona kote polotieki tenei e fakatupegina ne Green Climate Fund kae fakagalue ne te UNDP, galuega katoa loa (e aofia ei kae se gata ki fakatuutuga) e tau o tautali ki tapulaa ote Iloiloga ki pokotiaga kite Enivaelomene (mafai ko oti ne fakatoka) mote Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino tenei ke oko ki fakatokaga o fakafoliki a pokotiaga kite enivaelomene mo ola o tino. Te Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Olaga o Tino (ESIA) mote Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino tenei ka iloilo ne te Matagaluega o Enivaelomene mote Polokalame o

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino

TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

Atiakega a Maalo Soko (UNDP) koi tuai o kamata galuega kite polotieki tenei. Te Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino (ESMP) ka fakatino mai ne ia a pokotiaga e mafai o oko ki te enivaelomene pela foki mo tagata mo fafine mai polotieki kae ka fakasino mai ne ia auala kola ka mafai o aofaga o puipui kae fakafoliki a pokotiaga konei kite enivaelomene pela foki mo tino.

6. Te Matagaluega ote Enivaelomene ka panaki mo ia te kilokiloga kite fakataunuga ote Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino (ESMP). Te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP) ka fakaoko kiei te taliaga mai ite Matagaluega o Enivaelomene kae ka onono me lava a fakanofoga kola ite ESMP kae ka tautaligina foki. Te initinia supavaisa ka onono ko aofaga mo galuega kola e fakafoliki ei a pokotiaga ka fakataunu ne te tino/kampane tela ka faite ne latou te puipui tai ma fai e manakogina.

Fakamoemoega ote Palani Aofaga o Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino

7. Ate Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino (ESMP) se mea fai galuega tela e fakaoga mo fesoasoani kite fakafolikiga o pokotiaga kite enivaelomene ke fakataunu ei ana tapula foliki.

8. A fakamoemoega ote polotieki kite enivaelomene mo ola o tino konei:

a) Faite se puipui tai (siuolo) kae toki a lakau ite tafatai ke

i) fakafoliki te kaina ote tafatai

ii) fakalasi te mafai o agai atu ki galu lasi i taimi o afaa;

iii) fakalasi te mafai o agai atu ki lofiaga i taimi o tai lasi ia Fepuali mo Mati i tausaga takitasi;

iv) fakatoka te nofo lei kae saoga leemuu mai ite tai fanake;

e) fakatoka akoakoga ki tino galue;

i) fakamaua avanoaga mo akoakoga lasaga tolu i mataupu tau te saienisi ote enivaelomene/aofagaga ote enivaelomene mo mafuilifuliga o tau o aso;

o) fakamalosia a aofaga lei e auala i palani, taumafaiga o fakataunu mote fakatumauga o fakalei atu a aofaga e puipui ei te enivaelomene;

u) tautali ki tulafono, fakanofonofoga mo tulaga lei kola e puipui ei te enivaelomene; mo

f) puke a faifaiga lei kola e toka ke mafai o puipui ei io me fakafoliki a pokotiaga kite enivaelomene.

g) fakamatala a tamakiga kola e manakogina mo fakasino a pokotiaga kite enivaelomene, mo

l) fakatoka se ata saukatoa o mea e tau o fai ne te Matagaluega ote Enivaelomene pela foki mo tino galue ote Polokalame Atiake a Maalo Soko (UNDP) mo tino galue fakafeagaiga kite polotieki, ki tusaga tau o fai ne latou mote lei ote enivaelomene.

9. Te Palani Aofaga mote Lei ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino ka fakafou faeloa ne te tino/kampane galue fakafeagaiga kite polotieki fakatasi mo tino galue ote Polokalame Atiake a Maalo Soko (UNDP) mote Ofisa ote Enivaelomene o faulu ki loto a fakamafuliga ki likilikiga ote vaega kite lomiga o ata ote polotieki.

Fakanofonofoga o Ofisa Matuatua mo Olotou Tiute Tauave

10. Te Polokalame Atiake a Maalo Soko (UNDP) mote Ofisa ote Enivaelomene ka panaki mote fakatokaga o fautuaga kite tino/kampane tela ka fai ne ia te polotieki kite tamakiga mote lipotiga o tulaga ote enivaelomene. Te Matagaluega o Enivaelomene ka iloilo ne ia te atafaiga ote enivaelomene ne te tino/kampane tela e fai ne ia te galuega fakatuutu ote

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino

TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

polotieki kote mea ke tautali ki fakanofoga kola iloto ite Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino

11. Te Matagaluega ote Enivaelomene ka panaki mo ia te tamakiga ote fakagaluegaga ote Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino (ESMP) ne tino galue pulepule ite taimi e fai ei te siuolo. Ite taimi ko fai ei te galuega, te tino/kampane fakagalue ote polotieki ka fakaautu kiei te faka galuegaga ote Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino. Tino galue ote polotieki ka onono kite fakafolikiga o pokotiaga kite enivaelomene mo ola o tino.

Fakateletelega (Pulepulega)

12. Te Matagaluega o Enivaelomene ka panaki mo ia te toe iloiloga ote palani tenei ite taimi e fai ei te galuega. Io te tino tela ka ave kiei te palani tenei te tiute o fakapatonu me ite palani tenei ka fakafou ma fai ko isi se manakoga.

13. Te supavaisa ote polotieki ka panaki mote asiga o koga kola e fai ei te galuega. Te Matagaluega o Enivaelomene ka tote asi ne ia te koga e fai ei te galuega ma fai ko otita te koga e fai ei te galuega i masina takitasi.

14. Te tino/kampane fakagalue ote polotieki ka tautali ne ia a pepa galue katoa fakatasi mo lipoti ote enivaelomene kola ka aofia iei ko tusi fakatasi mo niisi aofaga kola ka fai ne latou o faka agai atu ki tusi fakatagi konei mai tino.

15. Te kampane fakagalue ate polotieki ka tautali ki fakanofoga mo fakatokaga kola e fakatonu mai ne te Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino.

16. Te Matagaluega o Enivaelomene kote matagaluega tela ka faka autu kiei te fakagaluegaga kae ke tautali foki te tino/kampane tela ka fakagalue ne ia te polotieki kite Palani. Te Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino se vaega o sose tusi ki avanoaga o fakagalue te polotieki tenei.

17. Te initinia fakamatuatua (supavaisa)/menetia ote polotieki ka onono kite

Sautalaga mo tino valevale mo Mea i tau tafa mo Fakailoa te olaaga o tino

18. A polotieki ka fakatoka kote mea ke mafai o fakalei atu te puipuiga mai pokotiaga o tai fanaka mo afaa. E isi ne kogaa koga kola e fakatautau ke puipuigina ko oti ne fakatoka; kae ka oko kite taimi ka fili ei te koga ka fakatuu ei te polotieki, ka seai loa se fakamasikiga o koga nofo o tino io me kote fakai ona kote polotieki. Te Iloiloga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o Tino (ESIA) ka aofia iei ko sausalaga mo tino pela me se vaega ote palani ke faka aofia a tino kola e isi se lotou aiaa kite polotieki, ako sautalaga konei ka faulu ki loto I sose fakamafuliga kite Palani Aofaga ki Pokotiaga kite Enivaelomene mo Ola o tino (ESMP).

19. A polotieki konei ne sautalagina fakatasi mote Matagaluega ote Enivaelomene pela foki mo tino galue ite Ofisa ote Ulu ote Maalo. E ui seai ne sautalaga ne fai mo te taulasiga o tino ite taimi nei, e fakamoemoe pela me ka fai a sautalaga konei mo tino o fenua mo fakapotopotoga ma fai ko toka mai kite Matagaluega o Enivaelomene te ata saukatoa ote polotieki. E fakamoemoe pela me ite polotieki tenei ka talia fiafia ne tino o fenua kola ka fai ei ate polotietei tenei.

20. Te Matagaluega ote Enivaelomene pela foki mote Polokalame Atiaka a Maalo Soko (UNDP) ka avatu a fakamatalaga i pepa e uiga mote polotieki ki tino kola e fia iloa ne latou te gasuesuega ote polotieki. E isi se napa telefoni fakapitoa loa mote polotieki tenei ka fakaola ite taimi e kamata ei te polotieki ke oko loa kite taimi e oti ei a polotieki konei kote mea ke mafai o fakaoko mai a faitioga mo se fiafiaga o sose tino e uiga mote polotieki tenei. A faitioga, se maliega mo niisi

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino

TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

fakafesiliga ka fakamau katoa loa kite tusi fakamau kae ka fakailoa kite menetia. A mea katoa loa konei ka fakamau ite gana palagi pela foki mote gana Tuvalu.

21. Kafai e isi se mea e fia avaka ne se fenua/fakapotopotoga, konei a mea ka fakamau ki lalo

a) taimi, po ote masina, pogai ote fakafesiliga, se malie, faitioga

e) vaega fesokotakiga (telefoni, tusi, meli iti)

i) igoa, fakatuatusiga, telefoni napa;

o) tali kite suksesukega ne fai e autu tonu kite fakafesiliga, se maliega, faitioga; mo te

u) ikuga ka fai mote igoa ote tino ka fai ne ia ikuga.

22. E isi ne fakafesiliga, se maliega, faitioga ka tai leva atu te taimi e fai ei ne suksesukega kiei. A tino se malie ka fakailoa kiei ate tulaga ko oko kiei te suksesukega. A fakafesiliga, se maliega mo faitioga katoa ka suksesuke fakalei kae ka fakailoa kite tino io ia te se maliega ate tulaga ote suksesukega ise taimi fakavave.

23. E isi se tino galue mai ite kampane tela e maua ne ia te polotieki ka filifiligina ke fai ne ia se iloiloga ki fakafesiliga, se maliega, faitioga katoa loa, kae ka taumafai o sala a auala e fakamalie ei a feitu katoa

Supavaisa ote Koga Galue

24. Te supavaisa ote galuega ka onono fakalei kote mea ke fakataunu katoa manakoga ote Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo Ola o tino. Aia ka fakatoka ne ia ne fautuaga tau aofaga puipui ote enivaelomene e autu te polotieki ki tino galue ote UNDP, te Matagaluega ote Enivaelomene mo initinia, mo tino galue katoa loa ite koga e fai ei te polotieki. Te supavaisa ote koga galue ka fai foki ne ia ne akoakoga e fakalausea ei te iloa o tino galue ite polotieki e uiga loa mo tulaga ote enivaelomene. E isi se lipoti tela e fakasino ei a tulaga e tau o tautali kiei ate polotieki ka ave ne te Ofisa ote Polokalame Atiake o Maalo Soko (UNDP) kite Matagaluega ote Enivaelomene ke fakaoko kite kampane ka fai ne ia te polotoeki. Ka mafai o fai se iloiloga faitokotasi kite tautali o tino galue ki fakanofoga ote Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene pela foki mo ola o Tino ite taimi e fai ei te polotieki pela foki ma oti te polotieki ma fai e fakatau ifo e tau o fai se iloiloga.

Faifaiga kite enivaelomene mote koga ka fai ei te polotieki pea foki mo palani mo fakatonuga ote galuega

25. Faifaiga kite enivaelomene ka tusi fakamau ki lalo e fakamatala ei a tapulaa o aofaga puipui kite enivaelomene. E aofia I fakamatalaga konei ko likilikiga o auala kola e tau o tautali kiei a tino galue ote polotieki. A palani o galuega mo koga galue ote polotieki ka ave i auala konei:

Lipoti ki mea tupu kite enivaelomene

26. So se fakalavelave e tupu e aofia ei te se tautali ki fakanofoga kola e toki iloto ite Palani Aofaga mote Puipuiga ote Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP) ka fakamau katoa ki loto ite Tusi Fakamau o Mea Tupu, mo likilikiga katoa ote mea ne tupu ka fakamau kite tusi fakamau. Ka fai se mea e tupu tela ka mafai o pokotia kae fakamasei ei te enivaelomene, te supavaisa ka fakailoa fakavave ne ia kite Matagaluega ote Enivaelomene. Te supavaisa ka taofi katoa loa ne ia galuega kae saga o fakalei te fakamaseiga tela ko oti ne fai kite enivaelomene mai ite taliaga ate Pule ote Matagaluega ote Enivaelomene.

Fakasologa o mea kola e tau o fai i aso takitasi mo vaiaso takitasi e puipui ei te enivaelomene

27. Ate fakasologa o mea kola e tau o asi e puipui ei te enivaelomene i aso takitasi e tau o fakataunu ne te supavaisa i koga katoa loa kola e fai ei a galuega ote polotieki kae ke fakamau kite tusi fakamau. Te tusi ote fakasologa o mea e tau o fai i aso takitasi ka ave kite Matagaluega ote Enivaelomene ke iloilo kae toe foki kite supavaisa ma fai e isi ne mea e tau o toe fai. E isi foki se fakasologa o mea e tau o fai i vaiaso takitasi ka fakatokagina kae ka fakafonu ne te supavaisa kae ka fakasae foki iei a mea kola ne sae mai ite fakasologa o mea tau o fai i aso takitasi.

Faiga ke fakasao a mea ne tupu

28. Sose galuega fai kae se tautali ki fakanofoga iloto ite Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene mo Ola o Tino (ESMP) ka fakamau i asiga kite enivaelomene i vaiaso takitasi ki loto ite tusi fakamau. Ate supavaisa ka fakamau ne ia a mea e tau o fai ke fakasao ate mea ne tupu iloto ite lipoti ote asiga kite koga e fai ei te polotieki. Te gasuesuega ki mua o faiga konei ke fakasao a mea ne tupu ka fakamau katoa loa kite tusi fakamau ote polotieki. So se faiga/galuega 'se ne fai mo auala/faiga ne fai ke fakasao ate galuega 'see tenei ka fakailoa katoa kite Matagaluega ote Enivaelomene.

Tusi Fakamau Fakatagi

29. E isi se tusi fakamau tagi ka faka maua mai mo fakamau a fakatagi katoa mo faitioga mai ite fenua/fakapotopotoga tela ka fai ei te galuega/polotieki. So se fakatagi ka fakaoko kite ofisa o Polokalame Atiake o Maalo Soko (UNDP) mote Matagaluega ote Enivaelomene iloto ite 24 itula ne oko atu ei te fakatagi. Te fakatagi ka sukesukegina, kae ka fai ko oti te sukesukega kae tai lasi te mea ne tupu, ka fakaoko se lipoti kite ofisa o Polokalame Atiake o Maalo Soko (UNDP) kise fautuaga mai iei.

Toe Iloiloga mote Otita

30. A fakatonuga iloto ite Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino, ka iloilogina ne te ofisa o Polokalame Atiake o Maalo Soko (UNDP) mote Matagaluega ote Enivaelomene iloto ite taki lua masina. Te pogai ote iloiloga kote mea ke mafai o faulu ki loto ite palani a mafaufauga mo iloa fou kola ne maua mai ite taimi ote faitega ote polotieki, kae ke iloa foki me isi se mafuliga kite kiloga o tino ote fenua. So se mafuliga ki faifaiga masani ka fakagalue mafai ko oti ne sautala fakatasi ate polotieki mo tino galue mai ite ofisa o Polokalame Atiake o Maalo Soko (UNDP) mote Matagaluega ote Enivaelomene. Kafai ko fakagalue ate fakamafuliga tenei, e tau o fakailoa ki tino galue katoa loa ite koga e fai ei te polotieki e auala ise fono ate kau galue.

Akoakoga fakamasani ate tino ka fai ne latou ate polotieki

31. Io te matua kampane e maua ne ia te polotieki te tiute ke fakatoka ne ia auala e fakailoa ei ki tino galue, mo kampane ka fakagalue ne ia pela foki mo kampane e fakagalue mai lalo ote matua kampane, a faifaiga mo auala e tau o taitali katoa latou kiei ite taimi e fakagalue ei te polotieki e aofia ei ko fakatonuga iloto ite Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino.

32. Tino galue katoa loa ite koga e fakatuu ei te polotieki ka fai ne latou ne akoakoga fakamasani e aofia ei kote ola lei, auala ke moa e pakia tino, pela foki mo manakoga ke fakalei te enivaelomene mo ola o tino.

33. A tino galue katoa kola ka galue i galuega kola e mafai o pokotia ei te enivaelomene (pela mo te atafaiga o mea fakamataku) ka fai ne akoakoga fakapitoa loa kite enivaelomene.

Kii taaua mo Fakailoga ote Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino

34. Te sekiseni tenei e fakasino ei a Kii Taaua mo Fakailoga ote Enivaelomene kola ne fakasino tonu mote polotieki, kae fakasino foki ei a tapulaa o fakanofonofoga, pokotiaga e mafai o oko mai, fakatonutonuga o galuega fai, pela foki mo te tulaga ote enivaelomene kola e mafai o talee. Te sekiseni tenei e fakamaina ei te manakoga ote tamakiga mo lipootiga o tulaga ote enivaelomene mote fakamoemoega ke fakamau a mea ko oti ne fakataunu mo mea seki fakataunu i auala o fakatonutonuga, kae fakaasi foki a mea kola ko oti ne taliagina, kae fakaasi auala kola e fakasoko ei te lei o galuega fai mo fakanofonofoga o polotieki.

Tulaga ote Vai

35. A polotieki konei e aofia ei te faitega o puipui tai ke fakafoliki ei a lofiaga o fenua o Tuvalu pela foki mote fakafolikiga ote kainaga o tafatai.

36. I luga i Funafuti, a vai lailai kae seki fakamaa mai fale, e miti ki loto ite vai ote papa io me fakaiku loa kite tai. Te sukesukega ate JICA ne fakaasi aka me ite levolo o kemikolo konei (nitrogen mote phosphorous) e maluga atu ite levolo 'tau ote vai pela foki mote levolo o kemikolo tela ka mafai ei o ola valevale ei a limu mo mouku ote tai. E ui iei, te aofaki saukatoa ote mea tenei i loto i lakau e igoa kite cholophyll tela e fuli ne ia te keesi tenei e manava ne tatou ki tua kite okisene, e nofo kite $\leq 0.05\mu\text{g/l}$ io me 0.1 to $0.2\mu\text{g/l}$, tela e fai mai ne te lipoti me seki oko kite tulaga fakamataku tela ka mafai o pokotia ei ate ola o kamu.

37. Te faitega o puipuitai ka fakagasue ne ia a one, moa mo fatu foliki kite enivaelomene ote tai. E ui loa e seai ne puipui tai ka faite i kogatai puipuigina io me ko koga tai kola seki fakamaseigina, e taua ke tausii fakalei a tulaga ote vai ke lei i koga konei ite taimi e faite ei a puipui tai.

38. Te faitega o puipuitai e mafai foki o fakamafuli ne ia a gasuesuega ote au mo auala o galu i tafatai, tela ka mafai foki o pokotia ate tulaga ote vai/tai. Koi tuai o fakaiku kite ate ata, mote faitega o puipui tai, e tau o fai ne ata fakatautau ke mafai o lavea a pokotiaga e mafai o oko mai, kae ke mafai foki o agai atu ki pokotiaga konei ne atagina.

39. E mafai foki o too kite tai a kele/one kola e isi ne esiti (acid sulfate) mafai e fakagasue ite taimi e faite ei a puipuitai.

Fakanofonofoga Fakagalue

40. A fakanofonofoga fakagalue konei ne fakatoka mote faitega o puipuitai ote polotieki:

- a) ka se fanaifo o masei ate tulaga ote vai/tai mai ite faitega ote siuolo;
- e) ka se fanaifo o masei ate tulaga ote vai/tai mai ite mitiga ote one mai ite namo/tai;
- i) ka seai ne lofiaga ite taimi e miti ei te one mai ite namo/tai;
- o) ka seai se fanaifo ote lei mote aofaki o vai i tafa o koga kola e fai ei te polotieki mai luga ite faitega o polotieki;
- u) Te tulaga ote vai ka nofo ite tulaga lei tela ne fakatoka mai ne te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko mote Matagaluega ote Enivaelomene io me ko isi matagaluega ote maalo, kae ka fai e seai ne fakatokaga pena, ke tau o se masei atu te tulaga o vai kite tulaga ne nofo iei koi tuai o fai ate polotieki;
- f) ka seai se pokotiaga ki koga kola mai tua atu ote koga e fai ei te polotieki ma fai e isi ne one/kele e sofi kite tai; mote
- g) fakagalue ate Palani o Fakaseai/puipui ate Kainaga ote Tafatai, mote Taofiga ke seai ne Lofiaga o One/Kele kite Tai (Erosion, Drainage and Sediment Control Plan - EDSCP)

41. Ka seai ne pokotiaga kite tulaga ote tai/vai, i koga e fai ei te galuega, ma fai e tautali ki fakanofonofoga mo aofaga o fakafoliki a pokotiaga kola ne fakatoka ite Palani Aofaga o Puipui ate Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino.

Tamakiga

42. E isi se polokalame tamakiga o tulaga o vai ko oti ne faite mote polotieki tenei. Te polokalame tenei ka iloilogina kae fakafou ite taki lua masina mai ite taimi ne faite ei te polokalame tenei. Te supavaisa fakatonutonu ka fai ne ia se asiga mo vailakau kola e maua i loto ite kele (acid sulfate) ma fai e isi ne tafe kite tai, pela foki mote pefu ote tai ite koga tela e fakatuu ei te puipuitai pela me se vaega o tena asiga masani kola e fakasino mai loto ite pepa asi ote galuega.

Lipotiiga

43. A tamakiga katoa o tulaga ote tai mo mea ne fai ka faulu ki se taipola kae lipotigina pela loa mote fakatokaga iloto ite Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP). Kafai e isi se fakalavelave e oko kite tulaga ote enivaelomene io me ko siliga te levolo lei o kemikolo ite tai, e tau o fakailoa fakavave kite Matagaluega ote Enivaelomene.

Taipola 1: Aofaga o tausiusi te tulaga ote Vai

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
W1. Fanaka te tulaga ote pefu ote tai	W1.1: Faite kae fakagalue se Palani mo Puipui kae fakafoliki te Kaina ote tafatai, mote Tafe o Kele kite tai kote mea ke mafai o fakafoliki a pokotiaga kite kaina ote tafatai, fakafoliki te tafe o kele/one kite tai, mote fakatupuga o one/kele ite taimi e faite ei te puipui tai. Te Palani tenei ka iloilogina kote mea ke iloa lei me fakagalue katoa loa vaega ote Palani Puipui tenei.	Koi tuai o fai a galuega ki one/kele	Supavaisa ote Koga Galue	Kamataga ote Polotieki mote taimi e manakogina ei ne te Polokalame o Atiakega o Maalo Soko mote Matagaluega ote Enivaelomene
	W1.2: A koga kola ko oti ne fakapitoa mo tuku a oela, pentini, kemikolo, mo niisi mea fakamataku e tau o tuku ise fakavae makeke, kae pui foki ke moa e salalau a vailakau konei ma fai e maligi	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP)
	W1.3: Fai a Tamakiga o Tulaga ote vai i koga kola e mafai o pokotia ei ate vai ote papa. E aofia i tamakiga konei kote iloiloga kise mafuliga kite tulaga ote tai; te kona ote tai, te aofaki o mea konei (nitrates, phosphate) mo niisi vailakau masei.	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Te Supavaisa fakatonutonu ote koga galue	Fakalua ite vaiaso kae lipoti kite Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP)
	W1.4: Fakatoka galuega i vaega kote mea ke mafai o toe ola a lakau i koga kola ne kosugina ne te polotieki, mafai ko oti te polotieki	Seai ne galuega e fai ite taimi e masei ei aso	Supavaisa ote koga galue fakatasi mote Matagaluega ote Enivaelomene	Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

	<p>W1.5: A toega mea kola ne faite kiei te siuolo ka se fakatupu pili kite koga tela e toe fakaolaola a lakau, io me fakatupu pili kite tafatai ite mea ma too kite tai. A kope faigaluega ka ave keatea mai ite tafatai ma fai ko oti a galuega i aso takitasi io me i taimi e too lotu ei vaiua.</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Supavaisa ote koga galue</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>
	<p>W1.6 Minimise the release of clays and very fine silts into the coastal environment through the installation of sediment basins, rock checks and sediment fences in appropriate places as outlined in the EDSCPs.</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Supavaisa ote koga galue</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>
	<p>W1.7 Te velega o lakau ke gata fua ite koga tela e manakogina ke fai ei te galuega</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Lipootiga i vaiaso takitasi kite Matagaluega ote Enivaelomene mo te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko</p>

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
W2: Te fanaka o levolo o fiti, kemikolo mo niisi mea fakamataku ite tai	W2.1: Toe fakaoga a vai kola e mafai o fakaoga ite koga galue ke fakafoliki te fakaoga o vai	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP)
	W2.2: :A koga kola ko oti ne fakapatino mo tuku a oela, pentini, mo niisi vailakau fakamataku e tau o: 1. Makeke tena fakavae, kae 2. pui fakalei foki ke moaa e isi ne vailakau fakamataku e maligi kae salalau.	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Tino Galue Katoa	Lipoti i vaiaso takitasi kite Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP)
	W2.3: Check all vehicles, equipment and material storage areas daily for possible fuel, oil and chemical leaks.	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Tino Galue Katoa	Tausi a tusi fakamau i aso katoa

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

	<p>W2.4: A kaiga mo mea kola ko se fakaoga ka tausi ise koga ko oti ne fakatoka kote mea ke moaa e too kite tai. A vailakau katoa ke tausi i loto i taga fakapitoa loa mo vaega kaiga penei koi tuai ave keatea.</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Lipootiga i vaiaso takitasi kite Matagaluega ote Enivaelomene mo te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko</p>
	<p>W2.5: Fakafoliki te fakaoga o vailakau kola e taa kiei a manu kola e fakamasei ne latou a lakau. Fakaoga fua vailakau kola e liua kae foliki tena fakamaseiga ki lakau ola i tou tafa</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Supavaisa ote koga galue</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>
	<p>W1.6 Minimise the release of clays and very fine silts into the coastal environment through the installation of sediment basins, rock checks and sediment fences in appropriate places as outlined in the EDSCPs.</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Supavaisa ote koga galue</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>
	<p>W1.7 Te velega o lakau ke gata fua ite koga tela e manakogina ke fai ei te galuega</p>	<p>Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Lipootiga i vaiaso takitasi kite Matagaluega ote Enivaelomene mo te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko</p>

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

	<p>W3.1 Miti faetete a one mai ite tai ke moaa e lasi te pefu e salalau ite koga tai tela e miti ei a one</p>	<p>Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Lipootiga i vaiaso takitasi kite Matagaluega ote Enivaelomene mo te Polokalame o Atiakega a Maalo Soko</p>
<p>W3: Fanaka ote pefu ite tai</p>	<p>W3.2 Fai se tamakiga ote tulaga ote tai (mai luga i suksesuega ko oti ne fai) kae tamaki mai mua, ite taimi e fai ei te mitiga one, mote taimi ko oti ei te mitiga one. Te tamakiga e tau o aofia ei kote pefu ote tai, te levolo ote asiti ite tai, te mainaga tela e oko kite tai mo mea ola, gasuesuega ote moa/one ite tai, fiti, mea makeke, mote poko kite papa</p>	<p>Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>
	<p>W3.3 Miti a one ite taimi tela e se fanafanau ei a kamu, mouku ote tai (ma fai e isi) mote taimi tela e se tuku ei a fonu</p>	<p>Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo</p>	<p>Tino Galue Katoa</p>	<p>Tausi a Tusi Fakamau o Aso Takitasi</p>

Kainaga ote tafatai, Alavai, mote Tausiga o kele/one mo fatu

44. Tuvalu e 9 ana fenua, e tolu e tuu iluga i akau lasi (seai ne lotou motu), kae 6 ne fenua fai motu. Te koga maluga loa e 5 mita mai luga ite levolo ote tai. Tagata poto i sukesukega ote mafuaga o fenua e fai pela i Tuvalu e tuu iluga i kamu/akau ite kano moana kola ko mate. Te vili a Tavita i Funafuti mai ite 1896 kite 1898 ne avaka ne ia e 340 mita o one/kamu mai ite poko e 500 mita ki lalo ote fenua. Te keliga ne poko loa kite mauga ote moana. E isi ne lase ne maua mai ite keliga tenei i Funafuti, Tuvalu.

45. Te faitega o Funafuti, ke oko kite kele/one mo fatu ite namo, kamu mo akau, mo tena papa ne fakamau katoa loa ne tagata poto i lotou sukesukega kite mafuaga o fenua tela e aofia ei kote viliga o akau. A sukesukega konei ne fai ne te Royal Society i tausaga konei 1896, 1897 mote 1898. Te faa o malaga ki Funafuti mote sukesukega ne fai ne Professor Agassiz mai Harvard ite tausaga e 1899.

46. E uke a lipoti kite mafuilfuliga o tau o aso e sautala ki togo kola e ola i Tuvalu. E aofia i lipoti konei kote lipoti ate FAO tela e fakaasi mai me isi ne togo e ola ite kogaloto o Fogafale; e isi foki ne togo e ola iloto ite namo o Niutao mo Nanumanga. Togo i Vaitupu kola e se oko kiei te tai e nofo kite 6 mita te maluga. Te aofaki katoa loa o laukele kola e ola ei a togo e ofo kite 40 eka. A vaega togo konei e ola i Tuvalu nei e 2, kote *Lumnitzera littorea* mote *Rhizophora stylosa*.

47. E ui e seai ne togo e ola i koga konei ka fai ei a puipui tai, (e isi ne togo e ola i niisi koga i Tuvalu) e isi se masalosologa me isi ne esiti iloto i kele/one o Tuvalu pela mo kele kola e ola ei a togo.

48. A kele konei e isi ne vaega esiti penei, e maua saale loa i koga kola e mai lalo ote 5 mita mai luga ote levolo ote tai, maise loa i koga malalo kite tafatai kola ka faite ei ate polotieki. Togo, mo namo iloto i fenua mo kaugutu vaitafe, ko koga kola e lasi te mafai o maua a kele/one kola e isi ne esiti iei, tela la e isi foki se fakamoemoega me ka mafai o maua a kele konei i koga kola ka fai ei a polotieki e 2.

49. Aofaga o puipui ke moa e suke aka a kele/one esiti ite taimi e keli/miti ei ate one e tau o na fakatoka maise i koga kola ka fai ei a polotieki ona loa me tuu pili kite tafatai. Te kele/one tenei (Acid sulfate) e mafua loa ia latou, e faite mai koga kola e sokosoko kae pelapela, pela mo koga e ola ei a togo. E mafai o se iloa me isi ne kele penei ise koga, ona me masani saale loa o tanumia ne niisi kele/one. A one/kele konei e isi ne fiti iei fakatasi mo niisi minelolo. Kafai e kosu a kele/one konei, maise ma fai ko fanaifo te levolo ite vai ote papa, ka palutaki a a minilolo konei, maise te sulfate mote ea fou o faite ei te esiti kote sulfuric acid. Te esiti tenei e faite ne ia te fiti, aluminiamu mo niisi vaega fiti, kola e mafai o tamate ne latou a lakau mo meaola ote tai, ke oko foki loa kite fakamaseiga o fiti mo sameni kola e fakaoga kite polotieki.

50. Koi tuai o keli me miti aka one/kele, e tau o fai se sukesukega kite koga tena me isi ne esiti iei me seai. E tau o isi ne kele/oe e puke o teesi/tofo kae fakaoga a auala kola e fakaoga ne te Queensland Acid Sulfate Soils Investigation Team e pela mote fakamatalaga a Ahern *et al* (1998) mo Ahern *et al* (2004). Kafai e maua te esiti tenei ite teesi tela ne fai, e mafai o fakaseai se esiti i auala e uke, e aofia ei kote fakaoga ote lase. Te kampane ka faite ne ia te polotieki e tau o onono ki aofaga kola ne fakatoka ne Dear *et al* (2002) ke fakafoliki a pokotiaga. Tasi o auala e lasi ei te pokotiaga kite tulaga ote vai ote papa, tela se mea taaua kii loa ki tino Tuvalu, kote ulu ote esiti tenei ki loto ite vai ote papa e auala mai i one fakatupu ote polotieki. Ke fakafoliki ate fakalavelave tenei, e tau o fakamakeke ate kele ke fakafoliki ate mitiga o esiti konei ki loto ite vai ote papa. Te polotieki e tau o onono ki auala katoa e mafai ei o fakafoliki a pokotiaga mai vaega esiti penei

Fakanofonofoga Fakagalue

51. A fakanofonofoga fakagalue konei ne toki mote faitega o pokotieki konei:

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino

TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

- a. Seai ne fakatupuga o kele/one ite enivaelomene ote tai io me ite vai ote papa e pogai mai ite faitega o puipuitai;
- e. Seai se fakamaseiga kite tulaga ote vai i koga e fai ei te galuega pela foki mo koga kola e seai se galuega e fai iei;
- i. A vai katoa loa kola e aumai ite koga e fai ei te polotieki e tau o pasi i puipuiga mo fakafolikiga o kainaga ote tafatai, alaavai, pela foki mo puipuiga o kele/one;
- o. Seai se mafuliga ki galuega ote namo e aofia ei kote fanoga ote au mo galu ona kote mitiga ote one mai ite namo;
- u. Sea se mafuliga kite kainaga ote tafai io me kote fakatupuga one ote tafatai e pogai mai ite mitiga o one mai koga pili kite tafatai;
- f. Fakapatonu me seai ne kele esiti (sulfat) e maua; mote
- g. Fakagalue fakalei a aofaga puipui kola ko oti ne toki ite Palani (EDSCP).

52. Kafai e tautali ate polotieki ki fakanofonofoga kola e togi ite Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP), ka seai loa se pokotiaga mai ite faitega ote polotieki e pogai mai ite gasuesuega ote kele/one mai koga konei ka fai ei ate polotieki.

Tamakiga

53. E isi se polokalame kite aofaga mo tamakiga ko oti ne fakatoka mote polotieki e puipui ei te salalau o one/kele. Te polokalame tenei e iloilogina ite taki 2 masina mai ite taimi ne fakatoka ei. Te supavaisa ote koga galue ka:

- a. Fai ne ia se asiga iloto ite koga galue i vaiaso taki tasi io me mai tua o tooga vaiua lotu kola e siliga atu ite 20mm iloto ite 24 itula;
- b. Fakatoka se tusi e fakamau ei a fakatonuga kola i lalo ote Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP) me ko niisi palani aka foki kola seki tautali kiei te polotieki; kae
- c. Fakaoko a ikuga ote asiga o koga galue mote asiga ote tofofa o tulaga o vai kite supavaisa ote koga galue kae taumafai o fakatonu a galuega kola seki tautali ki fakatonuga kote mea ke moaa e toe tupu a fakalavevale penei.

54. Io te supavaisa ote koga galue te tiute o:

- a. Fai ana asiga ke tautali a tino galue kite fakafolikiga/fakaseaiga ote kainaga ote tafatai mo alaavai mo fakatupuga o kele/one i aso takitasi pela mese vaega o Fakatonuga o Asiga o Aso Takitasi; kae
- b. Sautala mo te Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko ma fai e isi ne mea e seki tautaligina kae ke fakasao fakavave.

Lipootiga

55. A tamakiga o puipuiga ote kainaga mote aveavega o kele/one mo niisi fakalavelave ka lomi ki taipola mo lipoti e pela loa mote manakoga ote Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP). Te Matagaluega ote Enivaelomene e tau o fakailoa ne ia fakavave ma fai e isi ne masalosaloga me ite enivaelomene ko fakamaseigina, io me ma fai ko lasi kii te kainaga ote tafatai kae ko se maua o taofi.

Taipola 2: Fakafolikiga ote Kainaga ote Tafatai, Alagavai mote Aveavega o kele/one

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
E1: Toese mote galo o laukele kite tai pela foki mo te vai ote papa ona ko te galuega kite keliga o laukele	E1.1: Faite kae fakagalue ate Palani mo Fakaseai se kainaga ote Tafatai, Alaavai, mote Aveavega ote one/kele i koga galue katoa ke oko ki kaugutu ote fenua mo koga kola e masani pokotia ne galu lasi mo afaa	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.2: Onono tonu ke isi ne aofaga e fakaseai/fakafoliki ei te kainaga ote tafatai mote aveavega o kele/one, kae ke asi foki aofaga konei me galue fakalei me ikai.	Te taimi e faite ei te puipuitai	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.3: Fakapolokalame a galuega kote mea ke fakafoliki a pokotiaga ki koga kola ko oti ne vele, mo one/laukele kola ko tuku fakasau i taimi katoa	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.4: Fakagalue a aofaga e puipui ei te kainaga ote laukele, alaavai, mote aveave o kele/one mo koga katoa loa kola e tuku fakasau i koga pili kite tafatai, Ka fakagalue a aofaga konei koi tuai o kamata faite a puipui tai ke oko loa kite taimi e kamata ei te galuega	Koi tuai o kamata te galuega mote taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.5: Fakapolokalame a galuega kote mea ke fakafoliki a pokotiaga ki lakau i tou tafa kae ke fai a galuega kite keliga o laukele i taimi e seai ei ne vaiua kae se loko agi te matagi.	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.6: Tapale ate kele tafa ki luga ote laukele kae fakatupu ke toe fakaoga ma fai ko toe togi a lakau.	Te taimi kaatoa loa e fai ei te galuega, mai ite kamataga kite fakaotiga	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.7: Fakapolokalame a galuega ke fakafoliki te taimi e tuku ei a one kola ne keli aka kae fakatupu.	Te taimi e fai ei te galuega.	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.8: Fakatino a koga kola ka tausi ei a one fakatupu ke mao mai koga kola e pokotia vave.	Mai mua mote taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

	E1.9: Fakatoka se aofaga mo fakafoliki a pokotiaga mai te makini ote vai i taimi o afaa kae ke fakafoliki foki a lofiaga	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
E1: Toese mote galo o laukele kite tai pela foki mo te vai ote papa ona ko te galuega kite keliga o laukele	E1.10: Asi a alavai ke fakafoliki te fano ote vai kae faite foki ne mea e taofi ei te kele/one ke moaa e too kite tai.	Mai mua mote taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.11: Fakaoga kaiao mo kaiga ke taofi te kaina ote laukele (e fano kite koga e fai ei te puipuitai), faite se pui e taofi ei ate aveavega o one/kele i taimi o vaiua lotu.	Taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.12: E isi se vaega pui (Bunding) ke fakaoga i koga kola e tausi ei a vailakau fakamataku.	Taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.13: Mouku mo lau o lakau ka fakaoga mo fakafoliki te tafega ote vai ma fai e mafai.	Taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau
	E1.15: Ka isi se pui valavala ka fakatuu mo taofi te moa/one liki kae ke fakafoliki te aveavega ote kele/one.	Taimi e fai ei te galuega	Tino/kampane tela ko oti ne filiga ke fai ne ia te polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	E1.16: A kele faopopo i koga kola ne faite mo fakafoliki ate kaina ote laukele pela foki mo koga e taofi ei te salalau ote one (pela mo pesini e tuku ei a kele/one) ka ave keatea kote mea ke lava loa te mafai o taofi a laukele kaina.	Taimi e fai ei te galuega	Tino/kampane tela ko oti ne filiga ke fai ne ia te polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
E2: Te kele/one ko masei (poisini)	E2.1: Kafai ko fakamaseigina se koga laukele ne te kele esiti (mai tua ote koga e fai ei te polotieki), fai te Vaega 1 ote iloilogia kite fakamaseiga ote koga tena. Te kampane/ kau galue kite polotieki e tau o taofi a galuega a latou ma fai te koga laukele tenei ne fakamaseigina ne fatoa maua fua kae na fakagalue a aofaga e tau o fakagalue, sala ne fautuaga, mo pemita mo taliaga (ma fai e manakogina)	Taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	E2.2: Tautali ki auala lei kola e mafai ei o ave keatea a kele/one poisini konei mai ite koga e fai ei te galuega mo koga kola e maua ei ate one tenei e isi ne esiti iei.	Taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	E2.3: Alagavai e ave ei a vai mai lofiaga e tau o se oko ki laukele kola ko isi esiti iei (e aofia isi ko matilolo ite koga e fai ei e polotieki, kae ke ave ki niisi koga kola e seki pokotia.	Taimi katoa loa e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	E2.4: Ke moa e togi mai a kele/one mai tua atu kola e mafai o se maa kae seai foki ne pepa fakamaonia me ko oti ne fakamaa ate one tena ne togi mai tua atu ote atufenua. Ka fai e se maua a one mo fai te galuega ite koga tena e fai ei te galuega, so se one mai tua atu e tau o teesi kae fakaoga a fakanofoga teesi one.	Taimi katoa loa e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
E3 Mafuliga ki gasuesuega ote au mo galu ona kote mitiga ote one mai ite namo	E3.1 Taumafai ke moa e isi ne mafulifuliga ki gasuesuega ote au mo galu mai luga ite keliga/mitiga ote one mai ite tai/namo	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso taki tasi kae ke lipoti kite Matagaluega ote Enivaelomene mote UNDP

Logoaa mote Galulu

56. A galuega katoa e logoaa. Te galulu mai mea fai galuega e kosu kae fakalavelave ki fale pili pela foki ki koga nofo o mea ola i tou tafa. E seai ne fakapaaga o paula e fakaoga ne te polotieki tenei. Te fakagasuega mote peiga o fatu lasi mo fai a puipuitai ka lasi kii iluga ite laukele pela foki mote enivaelomene ote tai.

57. E tuku fakatau pela me seai ne mea ola e pokotia vave i koga konei e fai ei te polotieki.

58. Tino fakagalue ote polotieki kola e galue ite faite o puipui tai e tau o iloa ne latou o fakagalue a masini kae ke moa e logoaa malosi kae ke maina foki i tulafono o Tuvalu e autu tonu mote fakalogoaa. Kafai seai ne tulafono o Tuvalu e autu tonu kite faka logoaa, ke iloa ne tino galue a faifaiga lei ote lalolagi e tauga tonu ki vaega galuega penei

59. Te lasiga ote logoaa ite taimi e keli/miti ei te one mai ite namo e aofia ei ko:

- a. Masini miti one i taimi e fakagalue ei te polotieki;
- b. Logoaa mai ite mitiga ote one;
- c. Peiga o fatu lasi mote fakafonuga o taga ki one;
- d. Motokaa tali one/fatu; mo
- e. Mea faigaluega malosi mo masini faite matagi (compressors).

Fakanofonofoga Fakagalue

60. Te fakanofonofoga fakagalue konei ne fakatoka mote faitega o polotieki:

- a. Ate logoaa mai galuega fai ote polotieki e se tau o faka logoa malosi ki koga kola e se manakogina ei te logoa;
- e. Taumafai o fakafoliki ate logoaa mai mea fai galuega ite koga e fai ei ate polotieki i taimi katoa;
- i. Ke seai ne fakamaseiga ki kope o tino mai luga ite galululu o mea fai galuega;
- o. Ke seai se pokotiaga ki mea ola ote tai mai ite keliga/mitiga o one mai ite namo io me mai ite faitega o puipui tai; mo te
- e. Tautali ki faifaiga lei ke faka tali atu ki se loto maliega iloto ite 48 itula.

Tamakiga

61. E isi se polokalame kite tamalikiga kite fakafolikiga ote logoaa ko oti ne fakatoka mo te polotieki. Te polokalame ka iloilogina kae fakafou iloto ite taki 2 masina mai ite taimi ne fakatoka ei te polokalame tenei. Te supavaisa ote koga galue ka:

- a. Onono tonu ko mea fai galuega ka atafai kae sevesi fakalei kae fakagalue fakalei foki; kae
- b. Fai a galuega kola e lasi te logoaa i ao fua mai ite 7am kite 5pm.

Lipotiiga

62. A tamakiga katoa o mea fakalogoaa ka fakamau ise taipola kae ka lipotigina pela loa mote manakoga ote Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP). Te Matagaluega ote Enivaelomene e tau o fakailoa fakavave kiei ma fai e ko too lasi te logoaa mai mea faigaluega io me mai ite koga e fai ei te galue, io me pogai mai ite galuega.

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino
TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

Taipola 4: Fakatumauga ote Tulaga ote Ea

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
A1: Fanaka te levolo ote pefu i koga kola e pokotia vave	A1.1: Fakagalue a aofaga mo tausi fakalei a pefu i koga kotoa i taimi e fai ei te ata, taimi e faite ei te puipui tai mote taimi e fakagalue ei te polotieki.	Mai mua mote taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.2: Fakapiki a meafaigaluega mo tausi fakalei a pefu at locations identified for construction lay down and stockpiling within the project footprints.	Taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Lipoti o aso taki tasi mo vaiaso takitasi
	A1.3: Onono fakalei ke moaa e lasi te pefu mo te ausaga e salalau ki koga koga ote fenua e fai ei ate polotieki.	Taimi e fai ei te galuega	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.4: Galuega fakatuu ke fakafoliki a lotou galuega kola e olo tasi mo te fakafolikiga o pokotiaga mai tau o aso.	Taimi e fai ei te galuega	Tino Galue Katoa	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.5: Fakagalue a aofaga kote mea ke fakafoliki a pokotiaga ki lakau ola mo laukele.	Taimi katoa loa e fai ei te galuega	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.6: Ke moa e togi muamua a matilolo o fakatupu kae ke togi loa ite taimi tela ka aumai mea loa ko fakaoga.	Taimi katoa loa e fai ei te galuega	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.7: Ke ave a matilolo o tuku ise koga e mao mai koga kola e Locate material stockpile areas as far as practicable from sensitive receptors.	Taimi katoa loa e faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.8: Fakamaua mai a vai kote mea ke fakafoliki te pefu i koga e fai ei te galuega kae ke moa e pokotia te uke o vai.	Taimi katoa loa e faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.9: Fakapolokalame ate toe tokiga o lakau ke moa e mate valevale.	Taimi katoa loa e faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.10: Fakatokakae fakagalue se palani aofaga mote fakaleiga tulaga ote ea.	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.11: Koga tuku kaiga e tau o ufi katoa kae ke fakatuu i koga ke mao mai koga kola e mafai o pokotia.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A1.12: Fakateletele malie a mea fakatelete i koga e fai ei te galuega.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

	A1.13: Ke ufi a utaga o motoka tali one ki mea ufi ke moa e salalau te pefu	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
A2. Increase in vehicle emissions (including odours and fumes)	A2.1 Tamate a mea fakateletele ma fai e tuu fua se fakaoga.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.2 Ko mea fakateletele fua kola e galue kite polotieki e talia o tele ki loto ite koga e fai ei te galuega	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.3 A mea fakateletele katoa mo masini galue ote polotieki ke tautali katoa ki fakanofonofoga ko oti ne fakatoka atu	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.4 Fai se akoakoga fakamasani mo tino galue katoa ote polotieki, e aofia ei kote tausi fakaleiga ote enivaelomene mote koga e fai ei te galuega.	Mai mua mote taimi e fai ei te galuega	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.5 Sala se koga mo fakatuu ei a mea fakateletele mo masini galue ke mao mai koga kola e mafai o pokotia.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.6 Fakasaga a ekisisosi o mea faigaluega keatea mo te fakai mo koga kola e tuu ei a fale.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	A2.7 Koga e tuku ei a kaiga e tau o tao/ufi katoa kae ke fakatuu mao mai te fakai mo koga kola e mafai o pokotia.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi

Tulaga ote Ea

63. Galuega katoa ote polotieki e mafai o fakamasei ne ia te ea, maise loa ma fai ko laku a fatu lasi ki luga i koga kola malulu.

64. Galuluga o mea fai galuega e pela mo lola, mea fakateletele, mo niisi masini lasi e mafai o kosu ne latou te nofo o tino. E seai ne fakapaaga o paula ka fakaoga ne te polotieki tenei.

65. E tuku taumate pela me seai ne koga e mafai o pokotia vave i koga konei e fai ei te polotieki.

66. Tino fakagalue ote polotieki kola e galue i mea fakateletele e tau o iloa ne latou a auala e fakafoliki ei te pokotiaga kite tulaga ote ea, and ke iloa foki ne latou a niisi fakanofonofoga kola e toki mai lalo o tulafonno o Tuvalu.

Fakanofonofoga Fakagalue

67. A fakanofonofoga fakagalue konei ko oti ne faite mo fakatele ei ate polotieki:

a. Te fakapefu valevale ote ea ke se tau o fakamasei ne ia te enivaelomene;

e. Fakafoliki te fakamaseiga kite tulaga ote ea ite taimi e fai ei te faitega o puipui tai; mote

i. Tautali ki faifaiga lei ke tali atu ki se loto maliega iloto ite 48 itula.

Tamakiga

68. E isi se polokalame kite tamakiga ote ea ko oti ne fakatoka mote polotieki tenei. Te polokalame ka toe iloilo i taku 2 masina kamata mai ite taimi e lomi ei a tamakiga tenei. Te supavaisa ote koga galue ka:

a. Ufi katoa loa a koga e fakatupu ei te one kote mea ke moa e salalau te pefu; kae

e. Manakoga ke fakafoliki te salalau ote pefu ka tautali katoa loa kiei a tino galue ite polotieki mo tino mai ite Matagaluega ote Enivaelomene mote Polokalame o Atiakega a Maalo Soko (UNDP) ma fai lotou asiga ki koga e fai ei a puipui tai (fakatasi ite vaiaso).

Lipotiga

69. A tamakiga katoa loa o tulaga ote ea ka fakamau ki loto ise taipola kae ka lipootigina e pela loa mote manakoga ote Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP). Kafai e isi se fakalavelave ko oko kite enivaelomene, io me kote tulaga ote ea ko se lei e tau o fakailoa fakavave kite Matagaluega o Enivaelomene.

Lakau mo manu (Mea ola)

70. E fakatautau pela me i koga kola e fai ei te polotieki ko oti ne kosugina, kae isi loa ne lakau koi ola i koga konei. E isi foki se fakatautauga me i koga konei ka faite ei a puipui tai e seai ne fale o ika taaua iei.

71. E isi ne polokalame taua konei e tele nei i Tuvalu, e aofia ei kote Pacific Oceanscape Framework.

72. E tusa mote 442 a mea ola ote tai konei e maua i Tuvalu, kae 83 ko oko kise tulaga fakamataku (tasi mai iei ko pili o galo atu, kae 79 ko pilipili kite seai). Te lipoti ate JICA e fakatino mai me nofo kite 50% o koga tai e ola iei a kamu. A kamu mo akau konei e puipui ne latou ate koga koga pili kite tai mai galu, kae fagai foki ne latou ate fenua ki one. E seki fakasae aka ne te lipoti ate JICA a koga nofo o mea ola kola e taaua kae kola e fui maua i Tuvalu.

73. Tino fakagalue ote polotieki kola e aofia i galuega fakatuutu e tau o iloa ne latou auala kola e fakafoliki ei a pokotiaga ma fai ko vele a togavao mo lakau, kae ke vele fua koga kola e manakogina ne te polotieki o fakaoga. Ke iloa foki ne latou o toe toki a koga kola ko oti ne vele ne te polotieki. Ka fai ne latou a mea konei, te polotieki ka fakafoliki ne ia a pokotiaga ki mea ola ote laukele pela foki mote tai.

Fakanofonofoga Fakagalue

74. A fakanofonofoga fakagalue konei ne fakatoka mote faitega ote polotieki tenei:

- a. Ka seai ne lakau mai tua ote koga e faite ei te polotieki e vele;
- e. Ka se taa a lakau ote fenua ma fai e isi ne velevelega o lakau e fai;
- i. Seai ne mouku ote tai ka mate io me galo ;
- o. Seai se pokotiaga ki mea ola ite tai;
- u. Seai se pokotiaga ki fale o ika;
- f. Seai se pokotiaga ki ika taua ote tai ite taimi e miti ei te one mai ite tai;
- g. Fakapiki a mea fai galuega kola e fakasao ne latou a fonu kite matavili miti one;
- l. Ka seai ne lakau masei ka fakaola ona ote faitega o puipui tai;
- m. Ka se solo valevale ate ola o mouku kola se aoga iloto mo tua ote koga e fai ei te polotieki e pogai mai ite faitega o puipui tai; mote
- n. Iku manuia te fakagaluegaga o taumafaiga ke fakalei atu a nofoga o mea loa ote tai pela foki mote laukele.

Tamakiga

75. E isi se polokalame tamakiga ko oti ne fakatoka mo manu pela foki mo lakau ola ite koga e fai ei a polotieki. Te polokalame ka iloilogina iloto ise taki 2 masina kamata mai ite taimi ne lomi ei te polokalame tamakiga tenei. Te supavaisa ote koga galue ka fakatoka ne ia se lipoti i vaiaso taki tasi kae ave kite Matagaluega o Enivaelomene pela foki mote Ofisa ote UNDP e fakaasi ei:

- a. A fakatokaga iloto ite Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene pela foki mo Ola o Tino;
- e. A koga kola ko oti ne toe toki ei a lakau i vaiaso ki mua; mote
- i. Likilikiga o galuega ne fai ke fakalei a tulaga o lakau.

Lipotiiga

76. A tamakiga katoa loa o tulaga ote ea ka fakamau ki loto ise taipola kae ka lipootigina e pela loa mote manakoga ote Palani Aofaga mo Puipui ate Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP). Kafai e isi se fakalavelave ko oko kite enivaelomene, io me kote tulaga ote ea ko se lei e tau o fakailoa fakavave kite Matagaluega o Enivaelomene.

Taipola 5: Aofaga mote Tausiga Fakalei o Mea Ola

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
FF1. FFanaifo te aofaki o fale o meaola ote tai mote fakamaseiga o lakau	FF1.1 Fakafoliki te veveleaga o lakau mote fakamasei ki koga nofo o mea ola; puipui kae atafai a lakau kola koi ola.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF1.2: Fakafoliki te tulaga ote logoaa mo te mainaga i koga e fai ei a puipui tai mo koga kola e pokotia vave	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF1.3: Fakailoa ki tino galue katoa ite koga galue a koga kola e ola ei a lakau mo fale o manu mo auala e mafai o puipui ei a koga konei.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF1.4 Minimise disturbance to onsite fauna and recover and rescue any injured or orphaned fauna during construction.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi, lipoti kite Matagaluega o Enivaelomene
	FF1.5 Fai a asiga kote mea ke moa e lakalaka a lakau mo mea ola ote tai ne mea fakateletele mo te vaka miti one, fakateletele malie io me fuli te auala o vaka mo paati ke moaa e pokotia a fale o manu mo ika.	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite Matagaluega o Enivaelomene mote UNDP
	FF1.6 Fakamailoga se koga tapu mai ite koga e tau ei te paati miti one (100 mita mai ite paati miti one)	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite DoE mote UNDP
	FF1.7 E seai se mitiga one e fai ite taimi e tuku ei a fonu mote taimi e fanafanau ei a tafola	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite DoE mote UNDP
	FF1.8 Faite se mea fakasao fonu kae fakapiki ki luga ite vili miti one.	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite DoE mote UNDP
	FF 1.9 A one e miti fua ite taimi tela e se fanafanau ei a kamu mote taimi tela e se sae aka a uli o mouku ote tai. mote taimi ko se tuku ei a fonu (ma fai e isi)	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Tino Galue Katoa	Vaiaso takitasi kae lipoti kite DOE mote UNDP

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
	FF2.1: Fakagalue te Palani Fakafoliki te kainaga ote tafatai mote fakaleiga o Alaavai mo Gasuesuega o Kele/One (EDSCP) ke fakafoliki te ola valevale o mouku maseiona kote lasi ote kainaga mote aveave o kele/onemai ite fenua kite namo	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Pela mote manakoga kae tausi a tusi fakamau
FF2. Introduced flora and weed species	FF2.2: Revegetate disturbed areas using native and locally endemic species that have high habitat value.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Pela mote manakoga kae tausi a tusi fakamau
	FF2.3: Minimise disturbance to mature remnant vegetation, particularly canopy trees.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF2.4: The removal of regrowth native trees should be minimised particularly where the width of a forest is narrow.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF2.5: Small trees and shrubs shall be removed in preference to large trees.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF2.6: Vegetation to be removed shall be clearly marked using paint or flagging tape.	Taimi katoa e miti ei te one mai ite namo	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	FF2.7: Environmental weeds and noxious weeds within the project footprints shall be controlled.	Ite taimi e fai ei te galuega mote taimi ko oti ei te polotieliki	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae lipoti kite Matagaluega o Enivaelomene mote UNDP

Atafaiga o Kaiga mo Mea ko Masei

77. Te Matagaluega ote Enivaelomene e fakataua ne ia ate tausiga fakalei o kaiga mo mea masei. Auala mo faifaiga lei kite atafaiga o kaiga konei e tusi atu mai lalo:

- a. Ke se fakaoga a matilolo kola e seki tau o fakaoga kite polotieki;
- e. Toe fakaoga o kaiga (toe fakaoga a matilolo kola e mafai o toe fakaoga ke moa e uke a kaiga);
- i. Toe fai ave a kaiga ke toe faite mai iei a mea (matilolo pena mo kapa, fagu); mote
- o. Pei a kaiga (kaiga lasi katoa ke ave o pei kite koga pei kaiga ko oti ne fakatoka)

78. Ate lasiga o kaiga ka faite mai ite taimi e faite ei a puipui tai. Kaiga konei e aofia iei ko fatu lasi faopopo mo taga one maasae. Te lasiga o kaiga ka faite mai i lakau kola ne katikati. Niisi kaiga e aofia iei a:

- a. Kaiga mai ite mitiga o one kola e se maua o toe fakaoga pela mo fatu lasi;
- e. Kaiga mai ite faite fakaleiga o masini lasi. Mea fakateletele lasi mo masini kola ka fakaoga mo faite a puipui tai ka lasi te fakaogaga o latou ite taimi e faite ei a puipui tai. Vai masei/vai lailai (fakamataku) ka mafai o faite mai ite fuluga o mea fai galuega, faitega mote tausiga o mea fai galuega. Oela mo fiuolo maligi iloto ite koga e fai ei ate galuega e tau o fai fakalei ke ave o pei ki koga kola e tau o pei kiei;
- i. Vai masei/vai lailai (se fakamataku) e mafai o faite mai ite fakaogaga o fale foliki mo fale kookou; mo
- o. Kaiga valevale e aofia iei ko matilolo fiti mo pelestiki.

79. Tino fakagalue ote polotieki e tau o iloa ne latou a auala e fakafoliki ei a pokotiaga mai it kati valevale o lakau kote mea ke mafai o fakafoliki ate manakoga ote katiga lakau ki koga fua kola e manakogina ne te polotieki kae ke mafai o toe fakaola foki a lakau. Ka fai e fakataunu a galuega konei, te polotieki ka fakafoliki ne ia a pokotiaga mai ite uke o kaiga ka faite ne te polotieki.

Fakanofonofoga Fakagalue

80. A fakanofonofoga fakagalue konei ne fakatoka mote faitega o puipui tai ote polotieki:

- a. Fakafoliki te faitega o kauga mai luga ite fakagaluegaga o aofaga fakafoliki ate faitega o kaiga (fakagata, toe fakaoga, toe tae ke toe fakaoga);
- e. Ka seai ne kaiga e so na laku valevale ne tino galue ote polotieki iloto ite lisi ote polotieki pela foki mo ana tafatata;
- i. Seai ne kaiga e laku kite tai/namo ite taimi e fai ite taimi e miti ei ate one;
- o. Seai ne fakatagi se malie kite atafaiga o kaiga;
- e. A fekau mai fale vatie ka ave ki se koga mai tua atu ote liisi ote koga galue tela ko oti loa ne fakatoka ne te tino fakagalue mo vaega galuega penei; mo
- f. Oela masei mai ite masini fakamavae oela ka utu ki tulamu kae ave o fakamasei io me ke toe fakaoga i tua atu mote koga e fai ei te polotieki ke toe fakaoga io me faka masei.

Tamakiga

81. E isi se polokalame tamaki mo te atafaiga o kaiga ko oti ne fakatoka mote polotieki. Te polokalame tenei e iloilogina kae fakafou ite taki 2 masina mai ite taimi ne fakagalue ei.

Lipotiga

82. Kafai ko too uke a kaiga io me ko mea fakamataku ite enivaelomene e tau o fakailoa fakavave kite matagaluega o Enivaelomene.

Taipola 6: Atafaiga o Kaiga

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
WT1: Faitega o Kaiga mote lasi ote fakaoga o maumea totino	WT1.1: E manakogina a matilolo kola e fakaoga kite faitega ote polotieki kae e se lasi te kaiga e maua mai iei.	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Pela mote manakoga kae tausi a tusi fakamau
	WT1.2: Ka fakaoga a kilikili mo one kola ne toe mai galuega taluai mo sameni mo faite a puipui tai.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	WT1.3: Te atafaiga o kaiga ka tauave i aso takitasi sei vaega na e isi loa ne fakapotopotoga mai tua atu ko oti ne filiga ke atafai ne latou a kaiga.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	WT1.4: Ka fakaoga a matilolo fakatuutu kite faitega ote polotieki kae ka fakatoka se fakanofoga lei mote toe fakaogaga o kaiga.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.5: A kaiga ka fakavasega ki vaega kesekeese, e aofia ei ko kaiga ote fale, kaiga meakai, kaiga mai mea fakatuutu, ko kaiga fakamataku. E isi ne koga ka fakapitoa loa mote tausiga o vaega kaiga konei Ka fakamailoga a koga konei e tuku ei a kaiga pela foki mo tulamu pei kaiga ki vaega takitasi.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.6: So se kaiga fakamataku ka ave ko tanu i koga ko oti loa ke fakapitoa mo kaiga fakamataku.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	WT1.7: Kaiga kola e mafai o toe fakaoga (e aofia iei ko oela mo kaiga mai mea fakatuutu) ka tae faka kese loa kae pei ki koga e tau o pei kiei.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau

Pepa Fakapiki 6 (b) Te Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela Foki mo Ola o Tino TUSI AKAI KITE GREEN CLIMATE FUND

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
WT1: Production of wastes and excessive use of resources	WT1.8: Koga e tuku ei a kaiga ka ufi fkalei i aso katoa ke moa e kosu ne manu .	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi
	WT1.9: Te peiga o kaiga e aofia iei ko mea fakamaa oela o mea fakateletele ka fai e pela loa mo te manakoga ote Malo o Tuvalu.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.10: Kafai e isi ne oela mo pentini e mama mai mea fakateletele mo masini, e tau o faite fakavave ke moaa e isi ne oela, pentini e sali ifo.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi
	WT1.11: Masini kola e fakaoga a sameni ke tuu loa ite kogaloto kote mea ke moaa e isi ne sameni e makeke ite koga e faite ei a puipuitai.	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Tausi a tusi fakamau
	WT1.12: Te faitega o masini masei e tau o fai fakamao mai ite koga e tuu ei ate polotieki.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.13: Toega sameni e tau o ave katoa keatea mai koga kola ne fai ei te galuega ke oko ki ana tafatafa,	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Fakafonu kae tausi a tusi fakamau i aso takitasi
	WT1.14: Lakau kola ne kati ki lalo me ko siga e tau o fai kiei se tasi mai aofaga konei: a. Tuku loa pena ite koga e siga iei; b. Katikati fakafoliki kae tuku ke pala; mote c. Tafito mo foitino o lakau lasi e mafai o fakatau atu ki tua io me ave kise koga tela e faite ei a laupapa.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
WT1: Production of wastes and excessive use of resources	WT1.15: Vaega oela masei ka tuku i tulamu faka lanu kae tusi fakamatea loa iei ate vaega oela tena e utu ki tulamu kona, ko ave ei ki koga e tausi ei a oela masei.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.16: A fiuolo mo kemikolo ka tuku katoa loa i koga e fakatau ei a fiuolo mo kemilo.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	WT1.17: Ate tausiga o fiuolo mo kemikolo ite koga e fai ei ate galuega e tau o fakafoliki.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	WT1.18: So se oela masei mo kilisi ka tae katoa kae ave kite koga ko oti ne fakasino mo tausi ei a oela masei.	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	WT1.19: So se kemikolo mo nisi vailakau fakamataku ka tausi katoa loa i koga kola ko oti ne taliagina ke tausi ei a vailakau fakamataku konei mai lalo o fakanofonofoga ote Maalo Tuvalu	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti

Atafaiga o Kemikolo mo Fiuolo

83. A vaega kemikolo mo fiuolo taua kola ka mafai o tausi ite koga galue ote polotieki e aofia iei ko tisolo mo pentini mo utu a masini (generators) mo mea faigaluega.

84. Kafai e se tausi fakalei a fiuolo konei, ka mafai o fakamaseigina ne latou ate laukele, vai ote papa, mote enivaelomene ote tai. A matilolo fakamataku konei kafai e magili fakafuasei i taimi e fai ei ate galuega ka mafai o fakamasei ne ia te enivaelomene. Oela katoa, kilisi, tisolo, pentini, mo kemikolo e tau katoa loa o tausi i tua ote liisi ote koga galue, kae ka pui foki fakalei.

85. Galuega kola e mafai o maligi a vaega fiolo konei e aofia iei ko:

- a. Fakaogaga o masini galue mo mea fakateletele - e mafai o maligi a fiuolo, oela, mo kilisi;
- e. Te aveavega, tausiga mote taliga o fiuolo, oela, kilisi;
- i. Te aveavega, tausiga mote taliga o sameni/asphalt (bitumen) mo niisi matilolo e fakaogagina mo fakatuutu; mo
- o. Pokotiaga mai matilolo fakamataku e pogai mai ite tausiga mote aveavega o latou nei ite taimi ote galuega mote faiga ote puipuitai.

Fakanofonofoga Fakagalue

86. A fakanofonoga fakagalue konei ko oti ne fakatoka mote faitega ote polotieki:

- a. Faite se tusi fakamau Matilolo e aofia iei ko kemikolo mo fiuolo kae ke tausi ite liisi ote polotieki;
- e. Aveavega kote tausiga o matilolo fakamataku ke olo tasi mo tulafono mo fakanofonofoga lei;
- i. Kafai e isi ne oela, mo fiuolo, tisolo maligi, e tau o fakailoa kite Matagaluega o Enivaelomene iloto ite itula ne tupu ei te fakalavelaveall spills are reported to DoE within **one hour** of occurrence; and
- o. Seai ne oela, fiuolo, tisolo maligi e tau o ulu kite enivaelomene ote tai (namo); mote
- u. Taofi te ligi o oela, kilisi, mo tisolo kite enivaelomene;
- f. Taofi te ligi o matilolo fakamataku;
- g. Seai ne kemikolo maligi kite vai ote papa; mote
- h. Seai se fakamaseiga ote laukele e pogai mai ite maligi o matilolo fakamataku.

Tamakiga

87. E isi se polokalame tamakiga mote tausiga o kemikolo mo fiuolo ko oti ne fakatoka mote polotieki. Te polokalame e iloilogina ite taki 2 masina mai ite taimi ne fakagalue ei. Te supavaisa ote koga galue e tau:

- a. Fai ana asiga ki kemikolo mo fiuolo i aso takitasi pela me se vaega o asiga i aso katoa;
- e. Onono kite filiga, togiga, tausiga, aveavega, mote peiga o kemikolo ke moa e pokotia te enivaelomene;
- i. Asi a mea faigaluega kola e fakaoga a fiuolo, sinu fakamole, mo niisi vaega oela;
- o. Fakatoka a auala e fakapiki ei mea fai galuega kola e taofi kae fakafoliki te salalau o tisolo, kemikolo mo fiuolo maligi; kae
- u. Fakatoka ne akoakoga toetoe ki auala e mafai ei o puipuigina te sona maligi o tisolo, fiuolo, kemikolo, kae ke iloa foki ne tino galue o fakamaa koga ne maligi.

Lipotiga

88. Kafai e isi ne fiuolo maligi, kae ko pokotia te enivaelomene, e tau o fakailoa fakavave kite Matagaluega ote Enivaelomene.

Taipola 7: Atafaiga o Kemikolo mo Fiuolo

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
C1 Se lei te Atafaiga o kemikolo mo fiuolo	C1.1: Fakatoka se palani mote atafaiga o fiuolo, kemilolo, mo pentini ke moaa e maligi	Mai mua e kamata ei te faitega	Tino Faka Galue ote Polotieki	Vaiaso takitasi kae tausi a tusi fakamau
	C1.2: Tausi kae aveave a kemikolo, fiuolo, oela, mo matilolo fakamataku katoa e pela mo manakoga o tulafono mo fakanofonofoga o tulafono. Matilolo fakamataku katoa loa e tau o taliagina te fakaoga koi tuai o aumai ki loto ite koga e fai ei te polotieki. Matilolo fakamataku katoa mo fiuolo e tau o tausi i koga ko oti ne taliagina ke tausi iei, (fale kola ko oti ne pui fakalei kae mafai foki o tausi a kaiga fakamata ke moaa e salalalu mafai e maligi).	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	C1.3: Kaiga vaivai katoa (fiuolo, kemilolo, oela, kilisi) e tau o tausi i tulamu ko oti ne fakamailoga kae peeni ki kala fakapitoa mo vaega kaiga takitasi kae ke tuku pili ki koga e utu ei a mea fakateletele ite liisi ote polotieki.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	C1.4: Fiuolo mo kemikolo e tau katoa o tausi, kae utu mai ite koga ko oti ne taliagina ne te tulafono ke togi iei a mea konei pela mo fale togi pentini.stations/site depot.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	C1.5: A fiuolo mo kemikolo e tausi iloto ite lisi ote polotieki e tau fua o mumea, fakatau loa kite lava mo utu a mea fakateletele.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	C1.6: Mea fai galuega mo fulu a oela mo kemikolo mafai e maligi fakafuasei e tau o toka iloto ite liisi ote polotieki, kae ke isi foki e tausi iloto i mea fakateletele lasi.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	C1.7: Kafai ne mea fakateletele ko tau o utu, ke ave o utu i tua ote liisi ote polotieki. Kafai loa ko manakogina ke utu iloto ite liisi, ke ave o utu ikoga kola ko oti loa ne fakapatino mo utu ei a mea fakateletele. Ate koga utu tenei e tau o siliga atu mote 20 mita te mao mai alaga vai mo vai sameni, mo vai keli.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti

Palani Fakatoka mo Mea Tupu Fakavave

89. Kafai e isi se fakalavelave e oko kite ola lei o tino, fakamasei te enivaelomene, ka fakagalue fakavave te palani fakatoka mo fakalavelave penei ke fakafoliki ei te fakamaseiga kite enivaelomene.

90. E fakatautau pela me isi ne fale nofo e tu pili kite koga e fai ei a galuega.

91. Te tino fakagalue ite polotieki e tau o faulu a fakatokatokaga mo fakalavelave tupu fakavave ite galuega kae ke tautali ki fakanofonofoga ote Galuega, Ola Lei, mote Saogaleemu (Occupational, Health and Safety Policy) io me ko tulafono fakagalue ate Malo o Tuvalu.

Fakanofonofoga Fakagalue

92. A fakanofonofoga fakagalue konei ne fakatoka mote faitega o polotieki:

a. Seai ne afi e ite taimi e faite ei a puipui tai;

e. Fai a galuega kola e fakaoga afi i koga ateatea kote mea ke mafai o fakafoliki te mafai o kaa ne afi;

i. Fakatoka se gasuega fakavave ki fakalavelave tupu fakavave kite ola lei mote saogaleemu o tino mote enivaelomene; kae

o. Fakafoliki te fakamaseiga kite enivaelomene mai fakalavelave seki fakamoemoegina.

Tamakiga

93. E isi se polokalame tamakiga mo te Fakatokaga o gasue ki fakalavelave tupu fakavave ko oti ne fakatoka mo polotieki. Te polokalame e toe iloilo ite taki 2 masina mai ite taimi e fakagalue ei. Ate supavaisa ote koga galue ka fai ne ana asiga i aso takitasi kae ka ave ana lipoti kite Matagaluega ote Enivaelomene mote Ofisa ote UNDP i vaiaso taki tasi kae ka fakailoa foki kiei a fakanofoga i loto ite Palani Aofaga mo Puipui te Enivaelomene Pela foki mo Ola o Tino (ESMP) kola seki tautali kiei te polotieki .

Lipotiga

94. Kafai e isi se fakalavelave tupu fakavave e aofia iei kote afi io me kote ola lei, me kote tulaga ote enivaelomene ko se lei, e tau o fakailoa kite Matagaluega ote Enivaelomene motino galue ote Ofisa ote UNDP.

Table 8: Aofaga mo Fakalavelave tupu Fakavave

Fakalavelave	Galuega o Puipui te fakalavelave ke moa e tupu	Taimi e fai ei te Galuega	Tino e Fakapitoa kiei	Tamakiga mote Lipootiga
E1. Fakatokaga mo Aofaga o Fakafoliki te kaaga o afi	E1.1: Fakatoka koga e tausi ei a fiuolo mo niisi vilakau kola e maua o kaa fakavave ke tautali ki fakanofoga ote lalolagi	Mai mua e kamata ei te faitega mo taimi e faite ei te puipui tai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.2: Mea tamate afi ke toka mo mea fakateletele ite koga galue	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Faka Galue ote Polotieki	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.3: E tapu a afi e fakaa iloto ite koga e fai ei te polotieki.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.4: E seai ne muli sikaleti e peipei valevale iloto ite koga e fai ei te polotieki. Tino pusi katoa e tau o pukepuke a mea tuu lefu mo tuku lotou muli sikaleti, ke fakafoliki te avanoaga o fakaa afi mai lotou muli sikaleti	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.5: Sose fakatupuga kaiao e se tau o siliga mote 2 mita te maluga, kae tau o fulifulu saale ke pala vave.	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Galue Katoa	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.6: Akoako a tino galue katoa ke iloa o fakatoka kae gasue o agai se fakalavelave (kite ola lei mote saogaleemu o tino galue ite koga galue).	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.7: Asi kae fakafonu ate pokisi e tuku ei a Fesoasoani Muamua (First Aid Kits)	Taimi ko faite ei te puipuitai	Supavaisa ote koga galue	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti
	E1.8: Fakaoga a kope e puipui ei te tino ke moa e pakia	Taimi ko faite ei te puipuitai	Tino Galue Katoa	Aso taki tasi, fakamau mea ne tupu kae lipoti

References

- AECOM (June 2015), *Tuvalu Coastal Protection Scope Definition*; report prepared for the World Bank
- Ahern, C.R., Ahern, M.R. and Powell, B. (1998) *Guidelines for Sampling and Analysis of Lowland Acid Sulfate Soils (ASS) in Queensland* QASSIT, Department of Natural Resources, Resource Sciences Centre, Indooroopilly.
- Ahern, C.R., McElnea, A.E. and Sullivan, L.A. (2004) *Acid Sulfate Soils Laboratory Methods Guidelines*. In Queensland Acid Sulfate Soils Manual. Department of Natural Resources, Mines and Energy, Indooroopilly, Queensland, Australia.
- Dear, S.E., Moore, N.G., Dobos, S.K., Watling, K.M. and Ahern, C.R. (2002). *Soil Management Guidelines*. In *Queensland Acid Sulfate Soil Technical Manual*. Department of Natural Resources and Mines, Indooroopilly, Queensland, Australia.
- Japan International Cooperation Agency, Kokusai Kogyo Co., Ltd and Fisheries Engineering Co., Ltd (Jan 2011), *The Study for Assessment of Ecosystem, Coastal Erosion and Protection/Rehabilitation of Damaged Area in Tuvalu*, report prepared for the Government of Tuvalu's Ministry of Foreign Affairs, Environment, Trade, Labour and Tourism,
- McCue, J (May 2014), *Increasing Resilience of Coastal Areas and Community Settlements to Climate Change: Coastal Options and Feasibility Report – Nukufetau and Nanumea*, report prepared for Sustainable Sea, Australian Aid, NAPA Tuvalu, United Nations Development Programme and the Government of Tuvalu